ФИФ1 ФЫМЫГЭПУД, ФИ 1ЕЙ ФЫМЫГЭПШКІУ

АДЫГЭ ХЕКУЭЖЫ

АДЫГСКОЕ СЛОВО

КъБР-м И ПАРЛАМЕНТЫМРЭ ПРАВИТЕЛЬСТВЭМРЭ Я ГАЗЕТ
ГАЗЕТА ПАРЛАМЕНТА И ПРАВИТЕЛЬСТВА КБР

1924 ГЪЭМ И МЭКЪУАУЭГЪУЭ МАЗЭМ И 1 ЛЬАНДЗЭРЭ КЫДОКІ

№180 (21.088) ● 2007 гъэм фокІадэм (сентябрым) и 12, бэрэжьей ● Тхьэмахуэм тхуэ къыдокІ ● И уасэр соми 3-щ ●
adyghe@mail.ru
adyghepsale.ru

Къэбэрдей-Балъкъэр Республикэм тарифэмкІэ и Къэрал комитетым и унафэщІым теухуауэ

Къэбэрдей-Балъкъэр Республикэм и Президентым и Указ

1. Къэбэрдей-Балъкъэр Республикэм и Конституцэм и 81 статьям и «б» пунктым ипкъ иткІэ, **Уэндджыр Жыраслъан Хьэжпагуэ и къуэр** Къэбэрдей-Балъкъэр Республикэм ТарифэмкІэ и къэрал комитетым и унафэщІу гъэувын, абы иІыгъ къулыкъур щхьащхьауэ.

2. Мы Указым къару егъуэт абы Іэ щыщІэздза махуэм щегъэжьауэ.

Къэбэрдей-Балъкъэр Республикэм и Президент КЪАНОКЪУЭ Арсен

Налшык къалэ
2007 гъэм фокІадэм и 6-м
№62-УП

ЩІэблэ кІуэдым зэІэпахэ лІыгъэ

Къэбэрдей-Балъкъэрыр езым фІэфІу Урысей къэралым зэрыхыхьэрэ илъэс 450-рэ зэрырикъум теухуауэ екІуэкІа гуфІэгъуэ зэІущІэм Къэбэрдей-Балъкъэр Республикэм и Президент Къанокъуэ Арсен къыщипсэльар

ГуфІэгъуэ зэІущІэм хэтхэу щІэ зыхуащІхэ!

Си лъахэгъу лъапІэхэ!

Хуит сыкъэфщІ Урысей Федерацэм и Правительствэм и Аппаратым и УнафащІ - Урысей Федерацэм и Правительствэм и УнафэщІым и къуэдзэ Нарышкин Сергей Евгений и къуэм, Урысей Федерацэм и Президентым и полномочнэ лІыкІуэу Ипщэ Федеральнэ округым щыІэ Козак Дмитрий Николай и къуэм, Урысей Федерацэм и министерствэхэмрэ ведомствэхэмрэ я унафэщІхэм, республикэхэм, крайхэм, областхэм я Іэтащхьэхэм, ди хьэщІэ лъапІэхэм ящыщ псоми си гумрэ си псэмрэ къыбгъэдэкІыу ЕфэхыуЕ сэлам иджыри зэ ЕфэхыуЕ

Щіэблэ куэдым зэІэпахэ лІыгъэ

(КІэухым. ПэщІодзэр 1-нэ нап.).

Егъэлеяуэ мыхьэнэшхэ зиІэ а политикэ Іуэхур официальнэу щекІуэкІэ 1557 гъэр араугъэ щыт пэтми, адыгэхэмрэ зэнаІэ ІуэхуфІ 1557 гъэр араугъэ щыт пэтми, адыгэхэмрэ зэнаІэ ІуэхуфІ уэрыс лъэпкым хуаІэ пыщІэныгъ

Щыпкъагъэр зи гъащIэ дамыгъэ

*Тхыдэшхэр зиIэ, хабзэшхэр зыдэлъ, гушыIэшхэр щагъэзи адыгэ къуажэжщ Къармэхъэблэ. Сощ1эж, ад-дз, шIэж зыпхъомкIэ уэзэфбжьымэ, ятIо дыдэу сыдыкIыдэу щытащ сэ я къуажэм... Кlунитыбгъэ жьыхуэзэм дыблэкIри, дыдэжкIуэ хуэзэр къыщыIыгъуэм, гушыIэжкIэрэ гушыIэм хуэщIа макъ къикъуэлъыкIкIэ Тхьэр зыхуэунса Бейтыбгъэн зэшхэм языкъэз Мусэбий автобус дыIэзыкIуэм зыкъыщыIэбуэхащ, я къуажэмкIэ и Iэпэр ашишри, моуэ жиIауэ щытащ: «Адыгеагъэмрэ адыгэ хабзэмрэ зэрыщытагъэпсу къыщыIэтпена къуажэ фIыгъуну фIыхуеIмэ, ар мис моращи, дармэу фи насып къыщихьакIэ, фи нэ щыгъу фыдэплIъэ, зыщыфIпхьаIэ, зыщыеIаасэ, акъыIпэ щэнрэ къыдфэ».

*ДыгуфIащ «Адыгэ хабзэм и музейкIэ» уеджа хъуну апхуэдэ адыгэ къуажэшхуэ дунейм зэрыстетым щхьакIэ, ауэ щагъэхуэ къуажэ фIыуэ зымыIъагъу адыгэ щыIэ, - щхьэж и къуажэ фыщытхъужрэ Бейтыбгъэузэным Къармэхъэблэм ирита статусыр ди жьэрэIуразэ къыхэзырихькIэ «фIэдагъэсысуэр», зи цIэ ирагIуэ къуажэм и «бжэщхьэIум» дынэсри, я ефэ-ешхэ Iэнэм дыкъыпэрыхутащ... Занщ1эу къыдгурыIуащ, япэрагъэ, Бейтыбгъэузэным жыIам гъэшхуэ зэрыкъэхъар; ятIунэгъэрауэ, Мусэбий ещхьыкIэпэсу, Къармэхъэблэ фэс псоми я къуажэр фIы ФыдэУ зэрагъагъэр; ещанэрауэ, ар фIыуэ зэрагъагъэм езыхэр щытепсэлъыхьыным деж, уэри ядымыIагъуэу къыхэзыпхуамыдэнэр. Занщ1эу сигу къэкIыжащ къармэхъэблэзэм ятеуэхуауэ ди дежкIэ щагъэтта, «лIыхъужь хъыбархэр»... Псалъэм папщIэ, ди дежкIэ щызекIуэу дыззэрыщIыкIу гъанэдэрэ зэхэтх хъыбархэм ящыщщ Къармэхъэблэ щIалэхэр я ванъэльапсэхэр тIэтауэ джэгу кIуэуэ зэрыщытар: кьытеуэзаIамэ, ар фIэгъэнапIэ ящIти... Зи жуэап тIыкIэхэр яду ирамыхьа, Къэндетей щыщ щIалэ гуэрым БжьыIблагъэ ин ирагъэшхуэ зэрыщытар-щэ? (Бжьыиблагъэ псо пщIэншэу уэзыгъэшхын, уэлэхьи, Къармэхъэблиращыбгъэуэтыщхьэ щыщIэмыкIыни иджьистуу). Е зэгуэлым къыхьакIа, ятIо дыдэу сыдыкIыдэу щытащ сэ я къуажэм... Кlунитыбгъэ жьыхуэзэм дыблэкIри, дыдэжкIуэ хуэзэр къыщыIыгъуэм, гушыIэжкIэрэ гушыIэм хуэщIа макъ къикъуэлъыкIкIэ Тхьэр зыхуэунса Бейтыбгъэн зэшхэм языкъэз Мусэбий автобус дыIэзыкIуэм зыкъыщыIэбуэхащ, я къуажэмкIэ и Iэпэр ашишри, моуэ жиIауэ щытащ: «Адыгеагъэмрэ адыгэ хабзэмрэ зэрыщытагъэпсу къыщыIэтпена къуажэ фIыгъуну фIыхуеIмэ, ар мис моращи, дармэу фи насып къыщихьакIэ, фи нэ щыгъу фыдэплIъэ, зыщыфIпхьаIэ, зыщыеIаасэ, акъыIпэ щэнрэ къыдфэ».

*ДыгуфIащ «Адыгэ хабзэм и музейкIэ» уеджа хъуну апхуэдэ адыгэ къуажэшхуэ дунейм зэрыстетым щхьакIэ, ауэ щагъэхуэ къуажэ фIыуэ зымыIъагъу адыгэ щыIэ, - щхьэж и къуажэ фыщытхъужрэ Бейтыбгъэузэным Къармэхъэблэм ирита статусыр ди жьэрэIуразэ къыхэзырихькIэ «фIэдагъэсысуэр», зи цIэ ирагIуэ къуажэм и «бжэщхьэIум» дынэсри, я ефэ-ешхэ Iэнэм дыкъыпэрыхутащ... Занщ1эу къыдгурыIуащ, япэрагъэ, Бейтыбгъэузэным жыIам гъэшхуэ зэрыкъэхъар; ятIунэгъэрауэ, Мусэбий ещхьыкIэпэсу, Къармэхъэблэ фэс псоми я къуажэр фIы ФыдэУ зэрагъагъэр; ещанэрауэ, ар фIыуэ зэрагъагъэм езыхэр щытепсэлъыхьыным деж, уэри ядымыIагъуэу къыхэзыпхуамыдэнэр. Занщ1эу сигу къэкIыжащ къармэхъэблэзэм ятеуэхуауэ ди дежкIэ щагъэтта, «лIыхъужь хъыбархэр»... Псалъэм папщIэ, ди дежкIэ щызекIуэу дыззэрыщIыкIу гъанэдэрэ зэхэтх хъыбархэм ящыщщ Къармэхъэблэ щIалэхэр я ванъэльапсэхэр тIэтауэ джэгу кIуэуэ зэрыщытар: кьытеуэзаIамэ, ар фIэгъэнапIэ ящIти... Зи жуэап тIыкIэхэр яду ирамыхьа, Къэндетей щыщ щIалэ гуэрым БжьыIблагъэ ин ирагъэшхуэ зэрыщытар-щэ? (Бжьыиблагъэ

Къармэхъэблэ - цIыху щыпкъэхэм я къуажэ.

* * *

ЦIЫХУМ я нэм нахь гугъэщ1у хабзэщ1 Iэхуэщ1афэ щхьэхуэ хэIэтыкIа-хэр, зэрымыщIэкIэ «къэпындауэ», «къэхъуэпскIауэ» къыпщIыхъэхэр. Апхуэдэ Iэхуэщ1афэхэм я пщIэр, пхуэгъэлъэхъешэнкъым, щIэбгъэлъэхъешэни щыIэкъым. Ауэ апхуэдэ Iэхуэщ1афэхэм, емыльтэгъэкIмэ, зыкIи ещхьэхъешкIыкъым псэм фIэфIу къыхэпха уи Iэщ1агъэм, цIыхум гунэс уакъыщ1ыхъу, илъэс куэдкIэ урилэжьэныр. Лариса ящыщщ апхуэдэу зи журналист Iэщ1агъэм хущытхэм, абы и зы дапхъэ цIыкIу гуэрым зытриудыгуэуэ темысу, щIэмычэу нэхъ дапхъэ гъэщIагъуэм, езыри нэхъ зыIэпызышэ, цIыхухэри нэхъ дэзыхьэх зэхъыпIъэхъуэхэм.

Радиом ехьэпIа и лэжьыгъэхэмкIэ нэхъ кIащIыху щхьэжIэ, бзыльхугъэр зыщыгъэдахэ хьэпхэм я нэхъыкIэу «урыхъугъэкIэ» зэдджэр зыхэмыльхъэр...

* * *

«ЩАМ И БЖЬИХЬУ къедгъэкIуэкIами», интеллигентыгъэм теухуа ди тхыгъэ пакIэр аргуэру есшэлIэжыну сыхуеIщ а фIагъ псомкIи Тхьэр зыхуэупсауэ къэппытэ хъунухэм языкъэз, ани къалэнри, укIуащэ къалэнри, Iэщ1ан гъэ, къулыкъу къалэнхэри екIуу зэдзэныхь, а псом я щыIыжкIэ, бзыльхугъэ гуакIуэу, бзыльхугъэ дахэу сытым деж щыIэну зыльэкI Мэремкъул Ларисэ.

Лариса журналист дэтхэнэ зи зыгъэпсыкIи щIэныгъэ хэтыхьэр, зэрызэхэхуэкIуэм нэхъ гъэ зэрилэм и щхьэхт нэIуэхэм ящIащ, зэрызэщхьэщыкIыр нэхъыбэу, Iэджи тражыIыхьащ. Хэти ар ирепх цIыхум бгъэдэлъ щIэныгъэр зыхуэдизым. Хэти жеIэ, щIэныгъэ лъэпкъ имыIэми, гъэсэныгъэ дахэм щIапIыкIам, абы и нэщэнэхэр Iупщ1у зыдэпльагъу цIыхум интеллигентKIэ уеджа хъуну. Нэхъ тKIипKIэ Iуэхум бгъэдыхьэхэм трагъэчыныхь интеллигент нэсу зыпIьыхэжьыным щхьэкIэ, укъызыхэхъуKIа пIалъхэуэ щыIащ уяпэ ита лIэужь зытIущым щIэныгъэ куурэ гъэсэныгъэ льагэрэ яIауэ (яIэу) щытын хуейуэ...

Гугъущ1а Iуэху епIыкIэхэм ящыщу зыкъ пэжыр къыхэпхыныр. Гугъу куэдым къыщымынэу, къомыкъулIэн Iуэхуу щыкIынущ дг.

Щэч зыхэмыпIьыжхэм ящыщу си гугъэщ1у мис мыр: зи кIапэхэр зэпхыгъуэй апхуэдэ дунейпсо Iуэху епIыкIэхэм нэмыщIкIэ, щыIэу къыщIэкIынущ1ыпэкъ къэскIэ абы теуэхуауэ къыдекIуэкI Iуэху епIыкIэ хэха. Адыгэхэми диIэу си гугъэщ1 ди лъэпкъ нэщэнэхэр зыхэпсIьагъуэ «интеллигент пщIалъэ»: яIэрауэ, апхуэдэу зыщытыгъэ цIыхум щIэныгъэ лъагэ бгъэдэлъыпхъэщ; етIуэнэрауэ, а щIэныгъэм хуэфэщэж гъэрэсныгъэр щIыпкъэгъэ щIыпкъэгъэ фIэрэ иIэн хуейщ.

Мыри жьIэпхъэщ: а фIагъэ-тIыр зэуIуу яIэным бзыльхугъэхэр куэдкIэ нэхъ хуэщIауэ къыщIэхуэхъу, дз, цIыхухъэхэм, нэхъыр (къыхтхуэгъэгъэгъу, куэщIэхэ!), сыту жьпIэмэ интеллигентым хэпльын хуей гуагъагъэр, цIыху щабагъэр, щIэныкъагъэр, зыдвгъэумысыжи, Тхьэм нэхъ жумарту ярет абы-хэм. Хъарзынэкъэ, адэгъэм нобэ ди мащIэу пхужьIэнуэкIым апхуэдэ интеллигентыгъэ зыбгъэдалъ бзыльхугъэхэр. ЩIэныгъэ куу зиIэхэр.

Зи нэмысыр, щыпкъагъэр, Iэдэбагъэр абы нэхъыбэ икIи нэхъ гурыхь ищIахэр, бзыльхугъэр зыщыгъэдахэ хьэпхэм я нэхъыкIэу «урыхъугъэкIэ» зэдджэр зыхэмыльхъэр...

* * *

«ЩАМ И БЖЬИХЬУ къедгъэкIуэкIами», интеллигентыгъэм теухуа ди тхыгъэ пакIэр аргуэру есшэлIэжыну сыхуеIщ а фIагъ псомкIи Тхьэр зыхуэупсауэ къэппытэ хъунухэм языкъэз, ани къалэнри, укIуащэ къалэнри, Iэщ1ан гъэ, къулыкъу къалэнхэри екIуу зэдзэныхь, а псом я щыIыжкIэ, бзыльхугъэ гуакIуэу, бзыльхугъэ дахэу сытым деж щыIэну зыльэкI Мэремкъул Ларисэ.

Лариса журналист дэтхэнэ зи щIэныгъэ хэтыхьэр, зэрызэхэхуэкIуэм нэхъыр, зэрызэщхьэщыкIыр нэхъыбэу, Iэджи тражыIыхьащ. Хэти ар ирепх цIыхум бгъэдэлъ щIэныгъэр зыхуэдизым. Хэти жеIэ, щIэныгъэ лъэпкъ имыIэми, гъэсэныгъэ дахэм щIапIыкIам, абы и нэщэнэхэр Iупщ1у зыдэпльагъу цIыхум интеллигентKIэ уеджа хъуну. Нэхъ тKIипKIэ Iуэхум бгъэдыхьэхэм трагъэчыныхь интеллигент нэсу зыпIьыхэжьыным щхьэкIэ, укъызыхэхъуKIа пIалъхэуэ щыIащ уяпэ ита лIэужь зытIущым щIэныгъэ куурэ гъэсэныгъэ льагэрэ яIауэ (яIэу) щытын хуейуэ...

Гугъущ1а Iуэху епIыкIэхэм ящыщу зыкъ пэжыр къыхэпхыныр. Гугъу куэдым къ

АДЫГЭ ПСАЛЪЭ

Уплгъуипл Iым и "дыщэ" хьэгъуэлIыгъуэ

Къэбэрей-Балькъэрыр Урысейм и жьауэм зэрыщIэувэрэ илъэс 450-рэ щрикъум ирихьэлIэу Налшык и ЗАГС-м гуфIэгъуэ зэIущIэ щекIуэкIащ. Абы ирагъэблагъэ зэрыз-дэкIуэрэ мы гъэм илъэс 50 ирикъу зэпхьэгъуэхэр.

ЛIЭЩIГЪУЭ ныкъуэ и пэкIэ ираугъуэ бдзэ зыухуауэ щытахэр иджы дадэ-нанэ Iумахуэ хьауэ я бынхэм, абыхэм я бныкъхэм я ехьулIэныгъэхэм игуIшхуэзу зэрыпсэур, нобэрей ныбжьыщIэхэм щапхъэ зытрах унагъуэ щыпкъэу зэрыщытыр къызэхуэсахэм я нэгу щIэкIащ.

Налшык кьалэ администрацIэмрэ ЗАГС-мрэ махуэшхуэм и щIыхькIэ ягъэхьэзыра саугъэтхэр ираташ, гуфIэгъуэ зэIущIэм я нэгу зыщрагъэжьащ зи «дыщэ» хьэгъуэлIыгъуэр зыгъэлъапIэ зэщхьэгъусхэу Бэрокъуэхэр БетIалIрэ Iапэуржанрэ (ижьымкIэ), Тогузаевхэр Хьызыррэ Лейлэрэ, Болийх Роэзрэ Борисрэ, Анковский Анатолийрэ Людмилэрэ (сэмэгурабгъумкIэ кьыщыщIэдзауэ ижьрабгъумкIэ кIуэуэ).

ШЫПШ Даниэ.
Сурэтхэр **КЪАРЕЙ Элинэ** *трихаш.*

● Пщэдей муслъымэнхэм я рэмэзан мазэ лъапIэр къохьэ

Муфтийм и псалъэ

Фыгъуэу щыIэр Тхьэм псоми къытIыгъэс!

ФЫЩIЭРИ щытхъури зейр псори дыкъэзыгъэщIа Алыхь лъапIэрщ. Фыгъуэу щыIэмкIэ дахэсхъуахъуэ Мухьэмэд бегъымбарым, абы и унагъуэм, и ахъшэгъэхъэм!

ДинымкIэ си къуэшхэ! Си шыпхъухэ!

Алыхь Иным цIыхур къигъэщIа, гъэунэхунытеIэкIэ, узытхъэкъуурэ ущызыгъауэ Iэдженкъэ кьиухъурен-хьа нэужь, ар зыщIигъэгъупщжакъым, и закъуэуи къигъэнакъым, атIэ кьыпэщыт мыгъуагъэхэм къызэрелынум хунущиящ, абы хуэунэта Iэмалхэри къригъэщIащ. А Iэмалхэм ящыщ зыщ Рэмэзан мазэм къриубыдэу нэщIын зэрыхуейр, а мазэр Тхьэм и гущIэгъуэкIэ, гъэгъуэныгъэкIэ, фIыгъуэ куэдкIэ зэрыгъэнщIар.

А мазэращ муслъымэнхэм я гуаузэфI яхуэхъуа ФIыщIагъэ лъапIэр цIыхухэм кьащIыхуехар. А мазэращ Тхьэм ухуэлэжьну, фIым ухущIэкъуну щыIэнхъыфI эмэнир, гущIэгъумрэ псапэмрэ щыIэныбэр. Iухуфlхэм кьапэкIуэ тыгъэр ДыкъэзыгъэщIам зэи хуэмыдэжу щигъэбагъуэр.

Мазэ лъапIэм ди кьаIэнхэр дгъэзащIэурэ, дэ догъэбыдэ Тхьэмкlэ дифэ фIэщIхуэныгъэр, хьдогъакъуэ Абы дызэрыфIэлIыкIым, гуэныхьхэми защыдэкъуэм.

Ди кьаIэнхэр дгъэзащIэурэ, догъэтъагъуэ Тхьэм дызэрыхуэжьIэщIэр, Абы папщIэ ихьыныгъуэхэм, нэщIыным кьемыIэзгъ Iэджэм зэрызахуэдгъэныкъуэфыр, шейтIанхэм дызэрамытхъэкъуфыр. Апхуэдэ гъэунэхуныгъэр щIыхь пIыту кьызэзынэкIаIэхэр Тхьэм фIыгъуэ куэдкIэ игъэгуфIэжынущ. Абы теуухуауэ дыгъэгъуэтыжьу лъапIэм жиIэтэщ щIыпхъэдэу: «Рэмэзан мазэм мытхъэусыхуэ, фIэщIхуныгъэ бы-дэр я гъуазэу нэщIахэм я гуэныхь псорн кьахуэгъэнущ».

Рэмэзаным кьыдэкIуэ псапэхэм ят еухуауэ Тхьэм и нэфIыр зыщыхуэ Мухьэмэд бегъымбарым кьытхуигъэнащ хьэдис хъарзынэжэу зыкъом. Абыхэм ящыщIу мыхэри:

«Хэт Алыхым папщIэ зы махуэ нэщIм, ар жьыхьэмэ мафIэм пэIэщIэ Тхьэм ещI ирысс бльыщ гъуэгуанэкIэ».

«Жьэнэтым хэтыщ «Райянэ» зи фIэщыгъэ бжэр. Кьемэт махуэм деж а бжэмкIэ щыхьэнщ нэщIа цIыхухэр».

«Ди Тхьэм жеIэ: «НэщIыным кьыпщынэмыщIауэ щIыхум и дэжьыгъэхэм кьапэкIуэ фIыгъуэхэр язотыжь хуэдипщIым кьыщыщIэдзауэ хуэдэ щиблым нэскIэ яхуэзэгъэбагъуэрэ. НэщIыр сысейщи, цIыхуэр иризгъэгуфIэжу, я псапэр хжауэ сIэтэнущ...»

А хьэдисхэри нэгъуэщIэхэри щыхьэт зэрытехъуэщи, нэщI мазэм сыт хуэдэ Iухуэфlми псапэу кьыпэкIуэнухэр куэдкIэ нэхъыбэщ, кьыззэрыгуэкI мазэхэм епIыытмэ. Ар кьэттыпэу, Рэмэзан мазэм зэрытхуэзэфIэкIкIэ Тхьэм дыхуэIэжьапхъэр (КъурIэн деджапхъэщ, псапэ зыпыIэ Iухуэхэр дгъэзэщIапхъэщ, ди гуэныхьхэр дыпшынысыжьпхъэщ).

Нэщ1ыр Тхьэм пщэрылъ тщищIа фарз лъапIэщ. Ар тэмэму зэрыдгъэззэщIэным дэтхэнэ муслъымэнри гурэ псэкIэ дегугъупхъэщ.

Си псалъэм и кIэухыу сыхуейщ Къэбэрдей-Балькъэрым ис муслъымэн псоми сынывэхъуэхъуну, Тхьэм сыфхуелъэIуну мамырыгъэ, Iиман лъэщ, насыпыр куэд кьывитыну!

ПЩЫХЬЭЩIЭ Iэнас,
КъБР-м и муслъымэнхэм я Iуэхущlапlэм и унафэщI, муфтий.

Пщlэну щхьэпэщ

НэщIыр

НЭЩI МАЗЭМ жэнэтыбжэхэр зэIуах, жьыхьэнмэбжэхэр зэхуащI, шейтIанхэр Iэпхлъэпх ящI. Абы зы жэщ хэтщи, мазэ миным нэхърэ нэхъ фIыгъуэ пылъщ.

Нэщlыр зыкъутэ Iуэхугъуэхэм защыпхъумэурэ, умышхэу зыпIыгъын хуейщ нэхулъэ кьыщищым щыщIэдзауэ дыгъэр къ ухьэху.

Езыр хуейуэ зи нэщIыр зыкъутэм тезыр кьыптохуэ. Ауэ кьыщыгъупщрэ щхэмэ, и нэщIыр зыгъэ хъуркъым - шхэныр щрегъэти, нэщIыным кьыпрещэж.

Нэщlыныр кьызытехуэр мыхэращ: муслъымэнхэм, узынщэхэм, зи ныбжькIэ балигъ хьуахэм, зи щIпIэ исыжхэм.

Дэтхэнэ зы махуэми унэщIыну мурад узэриIэр кьыжьпIэн (ниет пщIын) хуейщ.

НэщI лIэужьыгъуэхэр хьы мэхьу: фарзхэр, уаджибхэр (псалъэм папщIэ, псапэ нэщI къэбублэу, щхьэусыгъуэншэу пкъутэжамэ, ар пшынысыныр); суннэ (бегъымбарым и нэщIыкIэ хабзэм хуэгъэпсахэр), мэндуб (диным игъэдахэ), нафилэ (псапэ) нэщIыр. Абыхэм кьадэкIуэу щыIэщ мэкрух (диным имыгъэдахэ) нэщIыкIэри (псалъэм папщIэ мэрем е щэбэт махуэхэм хэубыдыкIауэ, нэщIикIыж хьидым, тэшрикъ махуэхэм - хьэрэфэмрэ кьурмэн хьид махуэхэмрэ - унэщIыныр.

Нэщlыр инсутэркъым: кьыпщIыгупщэрэ уэхэшхамэ, ухуэмейуэ тутын Iугъуэ епшэхьн хуей хьуамэ, мастэ (хущхъуэ) зыхебгъэльхьамэ, зыбгъэпскламэ, псыр уи тхьэкIуэм зыщIыгъэзыращ.

Нэщlыр зыкъутэу, упшынысыжьн хуейуэ кьыптезыгъаху я кьэхъугъэхэм ящыщ, кьэбгъэльагъуэмэ, шхынныгъуэу кьыумыпытэу уи Iэпкъльэпкъым кьыхуэмыщIхьэпIэн гуэр - хупщIынэ, хьэжьигъэ, пхъэщIхьэмыщIхьэ мыхъу хуэдэхэр - пшхынр, ущыуэу е убэлэрагъыу уэс, уэшх хуэдэ гуэр ебгъэхыныр, ухуейуэ зыкъэбгъэжьыныр, укъэмэхауэ е ужеяуэ махуэ бжьгъэкIэ ущылынныр.

Зыхуэсакьылпхэщ (умылэжьмэ нэхъыфIщ), уи ныбжьм нэмысмэ, уи бзэгумкIэ шхынныгъуэм и Iэфlагъ-фIэIуагъыр зэхэбгъэкIынныр, сагъыщэр бгъэнщкIыныр, уи Iупсыр зэхуэпхьэсу ебгъэхынныр, кьаруунщэ узыщI Iуэху хьэлъэ мыIэмалынщэм, упэрыувэныр.

Мынэщынэу хуитхэр: сымаджьэгъэ, цIыхубз хуэдэ гъур е сабий бидзэфэ эиIэр, гъуэгурыкIуэр (нэхулъэ кьымышIу гъуэгуанэ теуваг), жьы дыдэ хьуахэр, хагъэзыхIу, залымыгъэкIэ ягъашхэкэр е псы ирагъафэхэр.

НэщI иС хэр зэрыщIытын хуейр. УнэщIыным кьикIыр ушэн-уефэныр бгъэувыIэн кьудейракъым. Уи нэхэр зэмыплIыпхъэм, уи бзэгур пщIым, убэным ящыпхьмапхъэщ. Iужъуншэу, у джэгуу, зыгуэрэ зэмкIэ зытебгъэуэ уи зэманыр умыгъэкIуэну, КъурIэн уеджэу, зэчыр пщIыуэ, бегъымбар лъапIэм щэлэуат кьыхуэпхьу (ухуэхъуахъуэу) уи махуэр бгъакIуэмэ нэхъыфIщ.

Нэщlым хэль щхэхуэмрэ Iущыгъэхэмрэ:

1) Нэщlыр гуэныхьхэр кьыпхуэзыгъэгъуэ.

2) Нэщlис цIыхур щхэнIэ Iльых лъапIэм пэгъунэгъу, мелыныч1ымэ ещхь мэхъу.

3) Нэщlым цIыхур зышыIэныж хуегъасэ.

4) Нэщlым цIыхум и гумрэ и псэмрэ ящIэхьумэ гуэныхьхэмрэ мыхъумыщIагъэхэмрэ.

5) Нэщlым бейхэр факьыр эхэм, кьулейсызхэм ядэIэпыкъуныкъ трегъэгъуэгъуэ.

6) Нэщlым цIыхур хуреДжэ ефэн-ешхэныр зэригъэмэщIэным, Мы Iуэхур лъэныкьуитIкIэ щхьэпэщ. Iпэрауэ, нэщlым гупсысэ куур кьегъэшI, нэхъ губзыгъэ уещI. ЕтIуанэрауэ, уэзыншагъэ, жаныгъэ кьыует. Мыпхуэдэу зэрыжаIар лъабжьэншэкъым: «ШхалIэр уэзыфэхэм я унэщ; мащIэ-мащIэуэрэ ушэнхэр хущхъуэхэм я нэхъыщIэщ».

ХЬэщIэмАХ УЭ Хьэбас,
диным и лэжьакIуэ.

● Пщэдей

Рэмэзан мазэ лъапIэм и нэмэз щIыгъуэхэр

● Фи лъэпкIэ

Махуэщхэр	ФокIадэмрэ жэуапкъэ гъэхьэзыр	Рэмэзаным и мазэхэр	Пщэдджы-жьыр (нэщIым щыщIидзэр)	Дыгъэр кIыщы-щIэныр	Щэджагуэр	Ичынджыр	Ахъшэмэр (нэщIым щыщIыр)	Жасыр
Махуэку	13.09	1	05.11	06.41	13.12	16.45	19.23	21.03
Мэрем	14.09	2	05.12	06.42	13.12	16.44	19.22	21.01
Щэбэт	15.09	3	05.13	06.43	13.11	16.43	19.20	20.59
Тхьэмахуэ	16.09	4	05.14	06.44	13.11	16.42	19.18	20.57
Блыщхьэ	17.09	5	05.15	06.46	13.11	16.41	19.16	20.56
Гъубж	18.09	6	05.16	06.47	13.10	16.39	19.14	20.54
Бэрэкьей	19.09	7	05.17	06.48	13.10	16.38	19.12	20.52
Махуэку	20.09	8	05.18	06.49	13.10	16.37	19.11	20.50
Мэрем	21.09	9	05.20	06.50	13.09	16.36	19.09	20.48
Щэбэт	22.09	10	05.21	06.51	13.09	16.34	19.07	20.46
Тхьэмахуэ	23.09	11	05.22	06.52	13.08	16.33	19.05	20.45
Блыщхьэ	24.09	12	05.23	06.53	13.08	16.32	19.03	20.43
Гъубж	25.09	13	05.24	06.55	13.08	16.31	19.01	20.41
Бэрэкьей	26.09	14	05.25	06.56	13.07	16.29	19.00	20.39
Махуэку	27.09	15	05.26	06.57	13.07	16.28	18.58	20.37
Мэрем	28.09	16	05.28	06.58	13.07	16.27	18.56	20.35
Щэбэт	29.09	17	05.29	06.59	13.06	16.25	18.54	20.34
Тхьэмахуэ	30.09	18	05.30	07.00	13.06	16.24	18.52	20.32
Блыщхьэ	1.10	19	05.31	07.01	13.06	16.23	18.51	20.30
Гъубж	2.10	20	05.32	07.03	13.05	16.21	18.49	20.28
Бэрэкьей	3.10	21	05.33	07.04	13.05	16.20	18.47	20.26
Махуэку	4.10	22	05.34	07.05	13.05	16.19	18.45	20.25
Мэрем	5.10	23	05.36	07.06	13.04	16.17	18.43	20.23
Щэбэт	6.10	24	05.37	07.07	13.04	16.16	18.42	20.21
Тхьэмахуэ	7.10	25	05.38	07.09	13.04	16.15	18.40	20.19
Блыщхьэ	8.10	26	05.39	07.10	13.04	16.13	18.38	20.17
Лейлатуль кадр (къэдэр жэщыр)								
Гъубж	9.10	27	5.40	7.11	13.03	16.12	18.36	20.16
Бэрэкьей	10.10	28	5.42	7.12	13.03	16.11	18.34	20.14
Махуэку	11.10	29	5.43	7.13	13.03	16.10	18.33	20.12
Мэрем	12.10	30	5.44	7.15	13.03	16.08	18.31	20.11

Гу зылъытапхъэхэр:

1. Щэращыр зэфIэгъэкIын хуейщ пщыщIалъэгъуэм зэхъуэкIыныгъэ игуэтынкIэ хъунущ рэмэзаным и кIэхэм.

2. Нэщlыр щиух махуэу графикым кьыщигъэлъэгъуэм зэхъуэкIыныгъэ игуэтынкIэ хъунущ рэмэзаным и кIэхэм.

Къэбэрдей-Балъкъэрым и муслъымэнхэм я Iуэхущlапlэр муслъымэн псоми кьыворхъуэхъу нэщI мазэ лъапIэр угъурлы фхуэхъуну, абы и фIыгъуэ куэдэр кьыфIлъысыну!

● Гъэтхэгъуэныгъэхэр

ЩIалэгъуалэм ящIэн папщIэ

Зэман щIагъуэ дэкIкъым Налшык дэт Лъэпкъ библиотекэм тхрыль гъэлъэгъуэныгъэ гъэщIэгъуэнхэр кьыщызэрамыгъэнэщу. Ахуэ зэзэщ фокIадэм и 5-м Къэбэрдей-Балъкъэрыр Урысейм зэрыгухьэрэ илъэс 450-рэ зэрикъум и ильхькIэ абы кьыщызэIуахэ выставкэр.

ЗЫТЕХУА *епыт* ауэ тхыльхэр IыхьэI-Iыхьэуэ гуэшат Псальэм папщIэ, зы планэ-рэм щызэхэухьэсат КъБР-м и Iэщlагъэлхэу урысей щIэныгъэм хэльхьэныгъэ хуэзыщIагъэм ятеуиу ахэр, адрейм хиубыдэрт щэнхабзэмрэ гъуазджэмрэ зи лъабжьэхэр, ещанэм - спортым и «вагъуэхэр» кьызыхэщ тхылъхэр, нэгъуэщIхэри. Сыт хуэдэу щымыт, зэман жьыкъэм щегъэжьауэ нобэрей ди махуэхэм кьэсхьу дунейм кьытехьа пэжыгъэхэр кьанэ щымыIэу зытеухуар махуэшхуэ зращIэкIыну IугъуэгъэщI. Гъэльэгъуэныгъэр кьыз1эгъэщIынмкIэ жэрдэмщIагъэри, а тхыльхэр кьыхэзыхари лъэпкъэмрэ зэрыгъэщIапIэхэмрэ я литературэмкIэ кьудамэрщ, ауэ, абы и библиотекарь пашэ лъабжьэ хуэхъуами фIыуэ хащIыкIыпхъэщ, - кьыхигъэщащ Чэлимэтым.

Библиотекэм и лэжьакIуэхэм, кьызэхуэсахэм, республикэм щыпсэу цIыху псоми гуапэу ехьуэхуа ижь, абы жиIащ налшыкдэсхэм ирагъэлIагъу выставкэр жэпуэгъу мазэм Москва кьыщызэIуахынум и лъабжьэу зэрыщытыр. КьыхэгъэщIыпхъэщ, Къэбэрдей-Балькъэр, Къэрэшей-Шэрджэс, Адыгэ Республикэхэм зэгъусэу ящIыну тхылъ гъэльэгъуэныгъэр Москва и Урысей кьэрал библиотекэм кьызэрыщIызэIуахынур.

Гъэльэгъуэныгъэр махуэшхуэхэр зэрызэфIэкIыу зэхуэщIыжьыкъым, ар фокIадэ мазэр ирихьу ди республикэм щыпсэуфхэм ди зэхэщIэхэмэ зрагъэльагъуфынущ.

ИСТЕПАН Залинэ.

● Фэеплъ

Сабийхэм гупылъэ яхуищIырт

Дзержинский Феликс кьызэрыпхуре илъэси 130-рэ ирокIу

Щынагъуэнщагъэм и организм кьадэкIуэгъэр зэрыщIенностым и кьызэгъэщIакIуэм щытащ. Дзержинский Феликс ящыщIу Экономикэ политикэщIэмрэ рынок зэхущытыкIэхэмрэ ерыщу пхыгъэкIахэм.

ДЗЕРЖИНСКЭР 1877 гъэм кьыщалъхуащ Вильнэ губернэм и Ошмэн уездым.

Сабийуэ 8 зэрыс унагъэр пасэу зэинщ хъуащ. Абыхэм я нэгу щIэкIащ мэжещIэлIагъэр, тхъэмыщкIагъэ куэд. Белоруссием, Литвам я кьалэхэм я уэрамхэм щыхатIа щхьэпылъапIэхэр, Сыбыр яшэну ящыдадэр, зэуэ кьытехуэу лIэхэр - псори яльэгъащ. Араущ кьыщIэкIынуц Феликс ныбжьыщIэр залымыгъэмэ зэрыгъэщIэнущ. Ар зэныхьэмэ я бий зыщIар.

1917 гъэм екIуэкIа Февраль революцэм и ужькIэ лъэхъуэщым кьыщыкIыжьащ Дзержинскэм и ныбжьыр илъэс 40-мэзэлIагъэ. Илъэс 22-р абы тутнакъэущхьэм щигъэкIуатэ, узынщагъэ иIэжтэкъым, лIыжьыфэ кьытеуат.

Арщхьакъэ Феликс кьыджьэру пэрыхьащ нэхъ дзжьыгъэ гуэу дыдэм. Яп1ыкIэ Петроград поштымрэ телеграфымрэ е1ым и кIэлъыплъыныгъэм щIигъэуащ, итIанэ Урысейм Къэрал кIуэцI IуэхухэмкIэ и Цыхубэ комиссариатым и унафэщI хъуащ. А зэманым бандэ гупэхэм цIыхуэхэр уэрамхэм махуэ щэджагъуэм щауIыкIырт, щахъунщIэрт, щаубэрэжьырт. Къуажэхэр гугъу ирагъэхьырт лейзехьэхэм.

1917 гъэм дыгъэгъазэм и 20-м Цыхубэ Комиссархэм я Советым унафэ кьыщтащ щIэпхьаджагъэхэмебэныныкIэ урысейпсо чрезвычайнэ комиссиэ (ВЧК) кьызэгъэпэщыным теухуауэ. Абы и унафэщI ягъэуващ Дзержинский Феликс.

ВластыщIэр зыхьумэр ченист машIэ дыдэт. 1917 гъэм и кIэухым ахэр зэрыхъуу щытар цIыху 23-рэ кьудейщ. НэгуэщIу жьыпIэмэ, абыхэм кьапэщIэтэр мин бжьыгъкIэ нэхъыбэт. 1918 гъэм Петроград кьыкIыу правительствэр Москва кьэIэпхъуа ижь (1918) ВЧК-р зэрыхъуу щытар щIыхуи 120-рэщ, шоферхэри, зэрыбжIэ тезыдэхэри, пхъанкIаIуэ-лъэсакIуэхэри, пщафIэхэри яхуту. Абыхэм кьрал псом залымыгъэ щызэрахьэфынут?

Бзэгу зыхьхэр кьагъэсебэхьырт, ауэ ахэр я щIэныгъэкъуэу яубыдахэр жэуап ткIий иращIалIэртэкъым. Уеблэмэ, 1918 гъэм дыгъэгъазэм и 11-м учредительнэ щIыгъуэ щIы зыупсэжм нэхъ тезыр хэкъуэ ятельхъэным теухуауэ. 1920 гъэм Дзержинскэм кьегъуэр щIыхухэр зыгъэуальийуэ кьат тхъэусыхафэхэр нэхъ кууу зэхэтэгъкIыным теухуауэ. «Апхуэдэ тхъэусыхафэ кьэзыт щIыхухэм ящыщ куэдыр, - кьыщыгъэльэгъуат унафэм, - дзыхь зыхуэпщI мыхъэнурэщ. Абыхэм я мурадыр лъэжькIуэхэм зрагъэжьауэ зыкъомкIэ и щIыхуэ хьуну щIыхуэхэм жаIэрэ щIэныгъэ гетъэщIапIэ ямыщIну.

А бы и жэрдэмкIэ Совет властым и бийхэм я судыр укIкIэ ямыщIэным теухуа унафэ мыз-мытIэу кьащтащ. 1919 гъэм Революцэ трибуналэ щхьэхуэм и ящ зэпхуэдизыр Дзержинскэм мыпхуэдэу щыжиIащ: «Дэ дыхущIэкъуркъым нэхъапэм капиталистэ щытахэр зэтедгъэIну, уеблэмэ, лэжьакIуэу къэтщтэну дыхьэшыпхъ. Ауэ ящыдоIэ: хьэлэлу фылажьэ, хьэгъэщагъэ зэмылъэ, итIанэ фэ псоми фахуэдэнущ». 1919 гъэм Совнаркомым кьищтащ сондэджэрэм иращIэкIа бэнэныгъэр гъэльэщыным теуХуа унафэу Дзержинский Феликс кьыхилъхьаэм ящкъ иткIэ ягъэхьэзырар. ЕрыскъыхэкIэхэмкIэ, хьэпшыпхэмкIэ сондэджэрыным, Iулъхьэхэр кьеIыхьыным, тыным, нэгъэщIэнэхьагъэр хьэлъэхэм ехьэлIа Iуэхуэр зэхэзыгъэкIыр ВЧК-м и деж щыIэ Революцэ трибуналэ щхьэхуэрт. АрщхьэкIа а трибуналэр нэхъ тIкIинжу ябгъэдыхьэрт езы ВЧК-м хэтхэу щхьэщIэфIэныгъэ гуэр зезыхьэхэм.

Чекист унафэщIу щыт Дзержинский Феликс 1921 гъэм ягъэуващ Сабийхэм я псэуКIэр егъэфIэкIуэныжьмкIэ комиссэм и Iэтащхьэу. Абы зэхиублащ сабий кIэрыуIыпщIэр гъашIэгъуэгу тэмэмым тегъэувэным теуХуа лъэжьгъэщхъэр. Сабий зеиныжьэм, сымаджьэм ядэIэпыкъуным папщIэ, махуэ кьэс лейуэ сыхьэтитIкIэ ягъэлажьэрт, щэбэт щIыхьэхэуэ ирагъэкIуэкIырт. Апхуэдэ сабийхэм ерыскъыкIэ яхуэсакьыртхэр нэхъ зэман гугъу дыдэхэми. Ар тыншагъкIым: Урысейм щыкъеуэрт сабий зеиныжьмелуани 4, зыми и нэIэ щIэмыт сабийуэ мелуани 5,5-рэ. Дзержинскэм и жэрдэмкIэ къэралым кьыщыщэрагъэпэщащ «лэжьакIуэ коммунэхэр». Абыхэм ящыщ зыи и унафэщIу щытащ иужькIэ щIэрыIуэ дыдэ хьуа педагог Макаренкэ Александр. Ирахьжьа лэжьыгъэр апхуэдизкIэ къоэзгъри, иджыри къэс апхуэдэ Iуэхущlапlэхэр щыIэщ зыкьызыхьэ.

Ар зэныгъэ щIыхь пIытуу, Тхьэм сыфхуелъэIуну мамырыгъэ, Iиман лъэщ, насыпыр куэд кьывитыну!

ЩIЫХЬЭЩIЭ Iэнас,
КъБР-м и муслъымэнхэм я Iуэхущlапlэм и унафэщI, муфтий.

Сабийхэм гупылъэ яхуищIырт

Дзержинский Феликс кьызэрыпхуре илъэси 130-рэ ирокIу

Щынагъуэнщагъэм и организм кьадэкIуэгъэр зэрыщIенностым и кьызэгъэщIакIуэм щытащ. Дзержинский Феликс ящыщIу Экономикэ политикэщIэмрэ рынок зэхущытыкIэхэмрэ ерыщу пхыгъэкIахэм.

ДЗЕРЖИНСКЭР 1877 гъэм кьыщалъхуащ Вильнэ губернэм и Ошмэн уездым.

Сабийуэ 8 зэрыс унагъэр пасэу зэинщ хъуащ. Абыхэм я нэгу щIэкIащ мэжещIэлIагъэр, тхъэмыщкIагъэ куэд. Белоруссием, Литвам я кьалэхэм я уэрамхэм щыхатIа щхьэпылъапIэхэр, Сыбыр яшэну ящыдадэр, зэуэ кьытехуэу лIэхэр - псори яльэгъащ. Араущ кьыщIэкIынуц Феликс ныбжьыщIэр залымыгъэмэ зэрыгъэщIэнущ. Ар зэныхьэмэ я бий зыщIар.

1917 гъэм екIуэкIа Февраль революцэм и ужькIэ лъэхъуэщым кьыщыкIыжьащ Дзержинскэм и ныбжьыр илъэс 40-мэзэлIагъэ. Илъэс 22-р абы тутнакъэущхьэм щигъэкIуатэ, узынщагъэ иIэжтэкъым, лIыжьыфэ кьытеуат.

Арщхьакъэ Феликс кьыджьэру пэрыхьащ нэхъ дзжьыгъэ гуэу дыдэм. Яп1ыкIэ Петроград поштымрэ телеграфымрэ е1ым и кIэлъыплъыныгъэм щIигъэуащ, итIанэ Урысейм Къэрал кIуэцI IуэхухэмкIэ и Цыхубэ комиссариатым и унафэщI хъуащ. А зэманым бандэ гупэхэм цIыхуэхэр уэрамхэм махуэ щэджагъуэм щауIыкIырт, щахъунщIэрт, щаубэрэжьырт. Къуажэхэр гугъу ирагъэхьырт лейзехьэхэм.

1917 гъэм дыгъэгъазэм и 20-м Цыхубэ Комиссархэм я Советым унафэ кьыщтащ щIэпхьаджагъэхэмебэныныкIэ урысейпсо чрезвычайнэ комиссиэ (ВЧК) кьызэгъэпэщыным теухуауэ. Абы и унафэщI ягъэуващ Дзержинскэм мыпхуэдэу щыжиIащ: «Дэ дыхущIэкъуркъым нэхъапэм капиталистэ щытахэр зэтедгъэIну, уеблэмэ, лэжьакIуэу къэтщтэну дыхьэшыпхъ. Ауэ ящыдоIэ: хьэлэлу фылажьэ, хьэгъэщагъэ зэмылъэ, Iулъхьэхэр кьеIыхьыным, тыным, нэгъэщIэнэхьагъэр гъэльэщыным теухуауэ кьеIыхьыным, зэныгъэ щIэпхьаджагъэ хьэлъэхэм ехьэлIа Iуэхуэр зэхэзыгъэкIыр ВЧК-м и деж щыIэ Революцэ трибуналэ щхьэхуэрт. Арщхьакъэ а трибуналэр нэхъ тIкIинжу ябгъэдыхьэрт езы ВЧК-м хэтхэу щхьэщIэфIэныгъэ гуэр зезыхьэхэм.

Чекист унафэщIу щыт Дзержинский Феликс 1921 гъэм ягъэуващ Сабийхэм я псэуКIэр егъэфIэкIуэныжьмкIэ комиссэм и Iэтащхьэу. Абы зэхиублащ сабий кIэрыуIыпщIэр гъашIэгъуэгу тэмэмым тегъэувэным теухуауэ щыжиIащ: «Дэ дыхущIэкъуркъым нэхъапэм капиталистэ щытахэр зэтедгъэIну, уеблэмэ, лэжьакIуэу къэтщтэну дыхьэшыпхъ. Ауэ ящыдоIэ: хьэлэлу фылажьэ, хьэгъэщагъэ зэмылъэ, итIанэ фэ псоми фахуэдэнущ». 1919 гъэм Совнаркомым кьищтащ сондэджэрэм иращIэкIа бэнэныгъэр гъэльэщыным теухуа унафэу Дзержинский Феликс кьыхилъхьаэм ящкъ иткIэ ягъэхьэзырар. ЕрыскъыхэкIэхэмкIэ, хьэпшыпхэмкIэ сондэджэрыным, Iулъхьэхэр кьеIыхьыным, тыным, нэгъэщIэнэхьагъэр